

איסור פתיחת פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון בזמננו

"מה טבו אהליך יעקב משפנתך ישראל"

(במדבר פרק כד פסוק ה)

§ טעם האיסור והנפקא מינה בזה

§ מקור הדבר בברכותיו של בלעם

בטעם האיסור, כתב הרשב"ם (במשנה שם, הובא במגיד משנה הלכות שכנים פ"ה ה"ו) שהוא משום צניעות, אבל שאר הראשונים (רגמ"ה נמוק"י ומאירי שם) כתבו שהוא משום היזק ראייה, ואף ישראל במדבר שפתחיהם לא היו מכוונים, משום היזק ראייה עשו כן. ועיין בנתיבות המשפט (חידושים סימן קנד ס"ק יב) בביאור הא דלא מהני חזקה בפתיחת פתח כנגד פתח (המובא שם סעיף ג בהגהת הרמ"א), דאיסור דאורייתא הוא, כדחזינן הכא דילפינן לה מקראי. וראה בחידושי הרמב"ן (ב"ב נט. ועיי"ש ברשב"א) שכתב דלא אמרו חזקה אלא בנוזקי ממון, אבל קוטרא ובית הכסא שהאדם עצמו ניזוק ומצטער בהם אין להם חזקה, והוא הדין וכל שכן בהיזק ראייה דנזקי אדם באדם הוא, אי משום עין רעה אי משום לישנא בישא אי משום צניעותא. ומבואר מדבריו שלש אפשרויות בגדר ההיזק שיש כאן ע"י ראיית חבריו.

ונפסק בשו"ע (חו"מ סימן שעח סעיף ה) שאפילו בראייה בעלמא אסור להזיק לחבירו, ולכן אם בראייתו יש היזק לחבירו אסור להסתכל בו. ולפיכך אסור לאדם לעמוד על שדה חבריו בשעה שעומדת בקמותיה. וזהו הדין הנזכר בריש בבא בתרא (ב:), ופירש שם רש"י טעם האיסור כדי שלא יזיקו בעין רעה. והגר"ז (שו"ע הרב הלכות נזקי ממון סעיף יא) הוסיף (במוסגר) על דין זה, שאין צריך לומר שאסור להסתכל בחבירו בענין שיש לחוש שיזיקו בעין רעה. ואמנם המגיד משנה (פ"ב מהלכות שכנים ה"ט ז, גרמז בסמ"ע דלהלן) כתב בדעת הרמב"ם (ועיי"ש במגדל עוז שכן מפו' בתשובתו לחכמי לונלי) שהאיסור לעמוד על שדה חבריו אינו אלא ממידת חסידות. וכתב בפתיחת חושן (נזיקין ושכנים פרק א הערה ה) דלכאורה לא שייך דין תשלומין בהיזק ראייה, אבל בערוה"ש (סימן שעח סעיף א) כתב שחייב לשלם מדיני שמים,

בפרשת ברכותיו של בלעם (לעיל פסוק ב) כתיב "וַיֵּרָא אֶת יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטֵי", ופירש רש"י ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין, ראה שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה, שלא יציץ לתוך אהל חבריו. והגה"ק הסתייפלר בספרו ברכת פרץ (הובא בפרדס יוסף החדש כאן אות קלח) הפליא לרמוז זאת, כי "ישראל שכן לשבטיו" בצירוף מנין שלשת התיבות יוצא בגימטריא 'שפתחי אהליהם אינם מכוונים זה מול זה'. וכן להלן (בפסוק ה) מה טבו אהליך יעקב משפנתך ישראֵל, שפירש רש"י שאמר זאת על שראה פתחיהם שאינן מכוונים זה מול זה, רמז בברכת פרץ 'משכנתך' בגימטריא 'אין פתחיהם מכוונים זה לזה'. ודפח"ח.

ובמשנה בבא בתרא (פ"ג מ"ז), לא יפתח אדם לחצר השותפין פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון. ובגמרא, מנהגי מילי? א"ר יוחנן דאמר קרא וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו, מה ראה? ראה שאין פתחי אהליהם מכוונים זה לזה, אמר ראוי הללו שתשרה עליהם שכינה. וזהו מקור דברי רש"י כאן. אלא שנחלקו שם בביאור הראיה מהכתובים בפרשתנו. שרשב"ם פירש בד"ה אמר ראוי הללו כו' - מדכתיב התם 'מה טובו אהליך' קדייק, אך התוספות פירשו בד"ה ראוי הללו שתשרה שכינה עליהם - מסיפיה דקרא דריש דכתיב 'ותהי עליו רוח אלהים'. ובתורה תמימה (כאן בהערה) כתב לפרש דבריהם, דהרשב"ם מדדיק מהכתוב אח"כ מה טובו אהליך יעקב, דמזה נראה דסדר אהליהם מצא חן בעיניו עד שראויים הם שהשכינה תשרה עליהם ולכן אמר משכנותיך ישראל, וכמו שדרשו להלן שביקש שלא תשרה שכינה עליהם אמר ומשכנותיך ישראל, והתוס' סברו דהכונה לסיפיה דקרא כאן ותהי עליו רוח אלוקים ואל תקרי וְתָהִי אלא וְתָהִי כלומר ראוי שתהי עליהם רוח אלוקים.

וביד רמה (ב"ב יז): כתב דהו כהיזק שאינו ניכר, ובספר חסידים (סימן קיט) כתב שאיסור היזק בעין רעה הוא משום גזל, וצ"ע, ועי' קהלות יעקב (ב"ק סימן לט) שהאריך לדון בדין מזיק בדרך סגולי אם חייב בתשלומין.

וגם איסור דידן נפסק בשו"ע (שם סימן קנד סעיף ג) שלא יפתח אדם חלון לחצר חבירו, ואפילו אחד מהשותפים בחצר שבקש לפתוח לו חלון בתוך ביתו לחצר, מעכב עליו שותפו, מפני שמסתכל בו ממנו. וכן נפסק בהמשך (סימן קנו סעיף א) ששותפין שחלקו חצר, יש לכל אחד מהם לכופ את חבירו לבנות הכותל באמצע, כדי שלא יראהו חבירו בשעה שמשמש בחלקו, עיי"ש. והסמ"ע (סימן שעח ס"ק ד) הקשה מדוע הזכירו הטור והשו"ע לשון של "היזק ראייה" רק לגבי העומד על שדה חבירו בקמותיה, ולא לגבי הסתכלות לרשות חבירו. וכתב ליישב שזה משום ששם הראייה מצד עצמה הוא לא עושה בה היזק אלא היא רק גורמת היזק, כגון שחבירו לא יעשה עסקיו בחצר מחמת שבוש ממנו או שירא שיבוא לו היזק השגת גבול או שאר עניינים כיוצא באלו, משא"כ שדה בקמותיה שהראייה מצד עצמה שולטת בה וגורמת היזק, זה נקרא "היזק ראייה". אבל סיים הסמ"ע שלענין איסור, כל אלו הפרטים של היזק בגרימת היזק לחבירו על ידי הגבלתו וכדומה, כל שכן שהם אסורים (שהרי לגבי הסתכלות על שדה בקמותיה לדעת המ"מ ברמב"ם זה רק מידת חסידות).

אולם לכאורה נעלמו מעיני הסמ"ע דברות הרמב"ן הנזכרים, שמבואר בהם שהיזק ראייה הוא לא גרמא בניזיקין בעלמא שמגביל את חבירו וגורם לו מניעת השתמשות ברשותו ובממונו (עי' אבן האזל פ"ב משכנים הט"ז), אלא יש בה עצמה היזק של עין הרע (עיי' מכתב מאלוהו ח"ד עמ' 6), וצ"ע בהגדרת שתי האפשרויות הנוספות שכתב הרמב"ן דהיינו לישנא בישא וצניעות. וכן מבואר בשו"ע הגר"ז (שם) שפסק, שאפילו בעסקיו ומעשיו של חבירו שאין בהם חשש היזק עין, אם עושה בביתו וברשותו אסור לראות שלא מדעתו, כי שמא אינו חפץ שידעו ממעשיו ומעסקיו. וראה בספר פסקי המשפט (קליין, חו"מ סימן קנד הערה 30) שכתב דנפ"מ בזה לענין התקנת מצלמה המתעתדת את ביתה של המטפלת בילדים, שלפי הסמ"ע אם היא לא יודעת מזה ואינה נמנעת מלהשתמש בביתה אין בזה איסור (ולכאורה ילד"ח שאף כשאין ידיעה ברורה על מצלמה, מ"מ מזליה חזיא, והאדם מרגיש שהוא מוגבל ולא יודע למה), אבל לפי הרמב"ן והגר"ז יש בזה איסור כי אין הדבר תלוי בהפרעה אלא עצם ההסתכלות אסורה.

והנה הרמ"א (חו"מ סימן קנד סוף סעיף טז) כתב במקרה שראובן היו לו חלונות בביתו נגד חצירו או גינתו של חבירו וכותל ביניהן, ונפל הכותל ועי' זה ראובן רואה לרשות חבירו. שדעת הרא"ש בתשובה (כלל צח סימן י) שצריך לסתום חלונותיו, ואע"פ שעשאו בהיתר. מיהו יש חולקין (תשובת הגאונים אסף תרפ"ז סימן יא, ובביאור הגר"א ציין לתוס' ב"ב כה: ד"ה עני) וסבירא להו דהיזק ראייה מיקרי היזק דממילא, ומאחר שעשה בהיתר על הניזק להרחיק עצמו. ע"כ. ומשמע שלפי הדעה הראשונה היזק ראייה לא נחשב היזק דממילא, ויש לבאר שנחלקו בנידון האמור, שהרא"ש אזיל כהרמב"ן שבראייה יש היזק ישיר של עין הרע, ואילו החולקים סברי כהסמ"ע שזה רק גורם מצב שחבירו צריך להסתתר ממנו וממעט מנוחיותו מחמתו, וכל זה הוי גרמא והיזק דממילא. נמצאנו למדים נפ"מ נוספת, כשפתח בהיתר ואח"כ נוצר מצב כזה של היזק ראייה, האם צריך לסתום או לא, וכאמור.

תמיהה היאך מקלים בזה בימנו, והאם מזהני בזה חזקה ומנהג

ועל פי האמור יש לתמוה על מה שנהגו היום בכל תפוצות ישראל שפתחי הבתים בבניינים משותפים פתוחים זה כנגד זה, וכן כמעט בכל מקום יש חלונות המכוונים כנגד חלונות השכנים, ודלא כמה שנרמז בקרא ונאמר בגמרא ונפסק בשו"ע. ואכן בשו"ת משכנות ישראל (גרוסמן, סימן לד) כתב שזו פליאה גדולה על מתכנני השיכונים החדריים שאינם שמים לב לאיסור זה לבנות באופן שהחלונות והפתחים מכוונים זה נגד זה. [ונקט שם להלכה שגם האידנא באופן שנפל קיר החוצץ בין מגרשי השכנים ועל ידי כך נמנע אחד מהם מלהשתמש דברים שבצנעא, חייב השני להשתתף במקום הקיר ובהוצאות בנייתו. אכן בזה אפשר שכו"ע יודו, כיון שאינו נידונים של פתח וחלון הבית]. עיי"ש.

והנה בשו"ע (חו"מ סימן קנד סעיף ג) אחר שכתב שאם נתנו לו השותפים בחצר רשות לפתוח חלון או פתח מביתו לחצר המשותפת, רשאי לעשות כן. סייג זאת וכתב, והוא שלא יפתח פתח כנגד פתח או חלון כנגד חלון. והרמ"א כתב על זה, ובפתח כנגד פתח לא מהני חזקה, והוא הדין בחלון נגד חלון, ויש אומרים בחלון נגד חלון מהני. ולהלן מיניה (סעיף ז) כתב השו"ע, הרי שפתח חלון לחצר חבירו ומחל לו בעל החצר, או שגלה דעתו שהניחו כגון שבא וסייע עמו או שידע הניזק ולא ערער, הרי זה החזיק בחלון, ואינו יכול אחר כך לחזור ולערער עליו לסתום. וכתב עליו הרמ"א בהגה, כן ראוי להורות מאחר שכבר החזיק זה בחלון, אע"פ שרבים חולקים וסבירא להו דאין חזקה מהני בהיזק ראייה.

ומקור הפלוגתא שהביא הרמ"א בתחילה הוא, שהטור כתב בשם הרמ"ה (ב"ב סימן רפ) שבפתיחת פתח כנגד פתח אפילו חזקה לא מהניא ביה כיון דבאיסור עשאו, אבל חלון כנגד חלון דלא הוי כ"כ קפידיא מהניא ביה חזקה. והבית יוסף (סוף אות ה) העיר עליו שמדברי רשב"ם נראה דחזקה לא מהניא בין בפתח בין בחלון, שכתב (ס). לא יפתח לחצר השותפין אפילו היכא דיש לו חזקה, וביאר הב"י טעמו משום שהיזק ראייה אין לו חזקה ולכן אע"פ שהחזיק יכול למחות, ובבדק הבית כתב "ובסימן זה (סעיף יז) אכתוב דהלכה כדברי האומרים דיש חזקה להיזק ראייה כל שידע הניזק ושתק". אך לא ביאר לנו הב"י מה טעמו של הרמ"ה שמחלק בין פתח לחלון, דהא אי ליכא חזקה בהיזק ראייה, מדוע יחני בפותח חלון כנגד חלון.

ולכאורה צ"ל שלמד בדעת הרמ"ה דאמנם בעלמא איכא חזקה בהיזק ראייה, וכגון פותח דלת לחצר השותפין, והו"ה בפותח חלון כנגד חלון, אבל בפתיחת פתח כנגד פתח כיון דאיכא איסורא לא מהני ביה חזקה. ולפי זה יוצא שבחלון כנגד חלון ליכא איסורא, וצריך ביאור מאי שנא. אולם הסמ"ע (ס"ק י) כתב לבאר שלדעה הראשונה שלא מהני חזקה בין בפתח בין בחלון, אפילו כשיש עדים שמחל לו או שנתן לו שטר וקנין על זה, לא מהני כיון דיש איסור בדבר שלא יהיו פתחיהם מכוונים זה כנגד זה, אבל הרמ"ה שפוסק שבחלון כנגד חלון מהני חזקה, על כרחך סובר הוא שהאיסור בקפידיא תליא, ומשו"ה בחלון נגד חלון דלא רגילי להקפיד כל כך מהני בהו חזקה, משא"כ בפתח כנגד פתח אין החזקה מורה על מחילה, וממילא יסבור הרמ"ה דמחילה גמורה או שטר וקנין מהני אפילו בפתח נגד פתח, דלא עדיפי מקוטרא ובית הכסא.

וראיתי במנחת אשר (כאן במהדורה החדשה סימן עה אות ו) שביאר לדרך הסמ"ע ששתי השיטות שהביא הרמ"א נחלקו במהות האיסור, האם זה משום האדם והוא איסור שבין אדם לחבירו ומהני ביה מחילה, או שמא עיקר האיסור הוא משום קדושת הבית וצניעות ולא שייך על זה מחילה. ואח"כ הביא שבחזון איש (ב"ב יב ד) כתב בזה דרך מיוחדת, שהמחילה מהני מצד הממוני שבזה מסלק כל תביעה ממונית, וממילא אף שנשאר האיסור כבר אין לו זכות ממונית ולכן שניהם צריכים להשתתף בהוצאת סתימת החלון אף שהאחד הוא שיצר אותו. והקשה עליו, אם ליכא תביעה ממונית, א"כ היאך מחמת האיסור יכול לתבוע אותו, ולמה שכנגדו לא יאמר לו 'לאו בעל דברים ידי את', עיי"ש מה שהגדיר ופלפל בזה.

ומעתה כשבאים אנו לדון במה שנהגו האידנא בהצבת פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון, הנה יש לומר שעצם מה שזהו המצב הרי זה נחשב כמחילה וכחזקה, אך אעפ"כ לפמשנ"ת ברשב"ם אין לזה היתר דהא לא מהני חזקה בפתח כנגד פתח ובחלון כנגד חלון והאיסור הוא קבוע ואינו תלי בקפידת בני אדם, אבל לפי הרמ"ה שבפתיחת חלון כנגד חלון מהני חזקה, מובן מדוע אין כאן טענה של כל שכן כנגד חבירו, ואף מובן מעיקרא מדוע לא נאסר הדבר, וכמשנ"ת בסמ"ע שהאיסור תלי בקפידא וכיון שלא מקפידים אין בזה איסור, וכן השיב הגרי"ץ זילברשטיין שליט"א (בשו"ת שבסוף ספר 'עלינו לשבח' במדבר תשובה ג) שלפי הרמ"ה מובן מה שאנו בונים חלון כנגד חלון, דאם מהני מחילה יתכן דמהני גם המנהג (ועי' שו"ת מהריט"ץ ח"ב סימן רנג שנקט דמהני מנהג להפקיע טענת היזק ראה בחלון כנגד חלון). אולם לא טרח לבאר (מה שדן בשאלתו) היאך מקילים גם בפתח כנגד פתח. ולכאורה י"ל עפמש"כ הסמ"ע בדעת הרמ"ה דמחילה גמורה או שטר וקנין מהני אפילו בפתח נגד פתח, וא"כ כיון שהרגילות האידנא לעשות כן כמעט בכל בנין מגורים ובלא"ה כך נבנה הבנין מעיקרא, הרי זו מחילה גמורה וליכא איסורא כיון שגם בפתח כנגד פתח הוא תלי בקפידא ורק שצריך שתהיה בו הסרת הקפידא באופן ברור וגמור יותר ודו"ק.

אמנם אעיקרא דמילתא במה שחילק הרמ"ה שבפתח כנגד פתח לא מהני חזקה אבל חלון כנגד חלון אין בו כל כך קפידא, ראיתי שהעיר בספר פסקי המשפט (קליין, חו"מ סימן קנד הערה 14) "אמאי בחלון אין חשש מצד צניעותא, ואדברא בזמננו יש חשש משום צניעותא דנשי בחלון של חדר פנימי יותר מאשר בפתח", ויש להוסיף לתמוה שלכאורה בסברה גם בזמננו היה יותר חוסר-צניעות ומבוא-לתקלה בחלון מאשר בפתח, ורמז לדבר מאי דכתיב (בראשית כו ח) "וַיִּשְׁקֶף אַבְיִמֶלֶךְ מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַחֲלוֹן וַיֵּרָא וְהִנֵּה יֹצֵק מִצָּחֶק אֶת רֵבְקָה אִשְׁתּוֹ", ודו"ק. ואולי את החלון אפשר לסתום לגמרי או באופן חלקי מתי שצריך משא"כ בפתח שמוכרחים לצאת דרכו, וצ"ע וע"ע לקמן. ועכ"פ כל המהלך הנזכר יש בו כדי ישוב לשיטת הרמ"ה, אך הרי הרשב"ם תנא ופליג, והרמ"א הביאו בסתם ואת הרמ"ה בשם י"א, וידוע שגם ברמ"א העיקר הוא כהסתם ולא כהי"א (ראה לראש בית מדרשו הגאון רבי אליהו בחבט שליט"א בשושנת העמקים כתובה עמ' רצד) ושו"ר שכך נקט מרן הגרנ"ק (חו"ש 'מילי דנזיקין' דף רסה ריש טור ב) בדעת הרמ"א בענייננו, וא"כ אין לנו כדי שביעה בהך תירוצא דלעילא, ואכתי צריך תלמוד.

[שו"ר שבפתחי תשובה (ס"ק ז) כתב, עיין בתוספות יום טוב פרק ג' דבבא בתרא משנה ז' בד"ה פתח כנגד פתח. ושם כתב בענייננו דהרחקת חלון מכנגד חלון, פוק חזי מאי עמא דבר, וסמכי בזה ובכיוצא בזה על דברי הרשב"א (ח"ב סימן רסח) המובא בב"י

(חו"מ סימן תיז) לענין חלל שתחת רשות הרבים, שכל שהורגלו הכל בכך ואין נמנעים והכל צריכים לכך, כאילו הכל מוחלין בכך ורוצים בכך ועושים בזה את שאינו זוכה כזוכה ואת שאינו רשאי כרשאי. ולכאורה כל זה דלא כהרשב"ם (הנ"ל ועיי"ש בתויו"ט) וצ"ע אם נוכל להכריע כך, וראיתי בספר פסקי המשפט (כאן ס"ק ה) שסמך למעשה על דברים אלו, וביאר (בהערה 20) דאף אי נמא שאיסור פתח כנגד פתח הוא משום צניעות, בכל זאת כיון שהכל נהגו כך, כל אחד נשמר מעצמו שלא לעשות שלא לעשות דברי צנעא במקום שרואים אותו בפתח שכנגדו, עיי"ש ועיין להלן].

ד. חילוק במצב הפתחים בין זמנם לזמננו

ונראה לומר בסיבת היתר פתח כנגד פתח במציאות הבנייה שבזמננו, שיש בזה שני טעמי חילוק ממה שהיה בעבר, חדא שבזמננו בפרט כשהיה בבחינת 'אוהליך יעקב' היה מצוי שעושים תשמישים צנועים כבר בכניסה לדירה, משא"כ בזמננו בדרך כלל יש בכל דירה כעין פרוזדור עד לחדרי השינה והנוחיות וגם יש הרבה דירות שיש הול קודם הסלון, ובכאיה גוונא לא נחשב פתח כנגד פתח, כיון שהפתח שעליו דיבר הכתוב הוא פתח למקום שנעשים בו דברים שבצנעא. בנוסף נראה שבזמננו ובפרט כשהיה בבחינת 'אוהליך יעקב' היו הפתחים פתוחים לרווחה, וכל עובר ושב ליד הפתח עינו צופיה פנימה ולהכי נאסר שיהיו הפתחים מכוונים זה כנגד זה, משא"כ בזמננו שיש דלתות בפתח והם בדרך כלל סגורות, וגם כשפותחים אותם לא תמיד הן נפתחות לרווחה אלא רק כדי סדק להצצה או כדי מעבר היוצא והכנס, כל כהאי גוונא אי"ז נחשב מצב של פתח כנגד פתח, ולכן הדבר מותר.

וביקשתי לי חברים ומצאתי רבנים, כדלהלן. בפתחי חושן (נזיקין פרק יד הערה ד) אחר שתמה בזה כתב שאפשר שבזמננו בדרך כלל יש פרוזדור לפני הפתח ושם אין תשמישים צנועים ושוב אין דינו כפתח כנגד פתח. ובחוט שני (הל' מזורז בקונטרס מילי נזיקין עמ' רסח) כתב בתחילה שיש לומר שהאיסור הוא דוקא בזמננו שהיו נכנסים מיד לעיקר הדירה, משא"כ בדין שנכנסים לפרוזדור קודם. אמנם העיר שאם כן היה צריך להיות מוזכר חילוק זה. ולכן כתב שאפשר לומר דדוקא פתח שהוא רגיל להיות פתוח כמו בין בית לחצר משא"כ בדין שכל אחד סוגר פתח ביתו, ובפרט שבשביל שיהיה היזק ראה צריך ששתי הדלתות זו כנגד זו יהיו פתוחות וזה לא מצוי אלא לרגע. והכריח חילוק זה ממה דחזינו שבחלון הקלו יותר מפתח (עיין לעיל סוף ...), וע"כ היינו משום שפתח של זמננו היה עשוי להיות פתוח תמיד ולהכי יש בו היזק ראייה תמידי. וע"ע בעמק משפט (ח"ג ס"י עמ' סה) שהרחיב בהטעמת שני החילוקים האמורים.

[ועיי"ש בחו"ש שכתב, ולעשות זכויות בדלת (עניינת דמתקרי 'קוקר' בלע"ז) לראות את מה שנעשה בחוץ, אפילו אם יוכל לראות על ידי זה בבית חבירו, אינו בכלל זה, ד"פתח כנגד פתח" הפירוש דברים הנראים ממילא על ידי שעובר. ולדבריו עכ"פ לשים עין אלקטרונית שמסריטה את האזור שמול הדלת, באופן שרואים ממנה את בית השכן. כיון שאינו רואה בה ממילא כשעובר אלא צריך להיכנס למחשב וכדו' כדי לראות, ג"כ אין בזה בעיה, אך אם יש לו מסך קבוע ליד הדלת שבו נשקף מה שנקלט בעין המצלמה, א"כ יש לאסור, וצ"ע כאשר הרגילות שהילדים משחקים בזה ומפעילים המסך לראות מה נראה בו, האם ייחשב בכך כמו מצב תמידי שרואים בו בדרך העברה ויהיה אסור, ולכאורה היה מקום לדון בזה גם בזכויות משקפת הקבועה בדלת (קוקר הנ"ל) כשהילדים עומדים בתמידות ומסתכלים דרכו, אבל

יש לחלק שזה מצד עצמו לא שייך שיהיה מצב תמידי שמלבד שהילדים צריכים לעלות על כסא ולהשקיף ואינם רואים מהגובה שלהם, גם זאת שכאשר שמים כסא וכדו' הרי זה מפריע לכניסה ויציאה וממילא אי"ז המצב הרגיל, ויש לידע גם שבעיניית רואים הכל בקטן מאוד ויתכן שזה לא נקרא 'פתח' (וע"ד צחות יקרא 'כונס משקה' ואף לא 'מוציא משקה') וצ"ע. ומ"מ זכור אל תשכח, שלפי החילוק שבזמננו חדרי השינה והצנעה נמצאים בבית פנימה ולא בכניסה, א"כ יהיה מותר גם דבר שמראה בתמידות את הכניסה לבית חבירו].

ה. טעמים להחזיר בזמננו חלון כנגד חלון ונפ"מ ביניהם

איברא כל זה מבאר לנו את ענין פתיחת פתח כנגד פתח (בחדרי מדרגות) המצוי בזמננו, אך עדיין בעי ליתובי דעתן במה שנוהגים לפתוח חלונות כנגד חלונות (בבנייני מגורים) שבזה ליכא לתרי טעמי הנזכרים, כיון שהחלונות הם גם מחדרי השינה שעושים בה דברים שבצנעה, וכמו כן החלונות עשויים לשימוש תמידי במעבר האור והאוויר ואפשרות הסתכלות החוצה ואינם כפתחים שדלתותיהם ננעלות כאשר אין צריך לעבור דרכם. ואם כן צריך ביאור היאך נהגו בזה היתר גורף, וגם יתבאר האם יש כאן היתר בעצם מצד המצב של החלון והבית, או שרק לאחר שכן צורת הבנייה אזי מחמת זה נולד ההיתר בדבר.

והנה תחילה יש לנו ליתן סיבת קולא בחלונות המשקיפים לרשות הרבים, דהא תנן בסוגין (ב"ב ס.) 'אבל פותח הוא לרה"ר פתח כנגד פתח', וביארו בגמרא שהוא אומר לו "סוף סוף הא בעית אצטנועי מבני רשות הרבים". אמנם מצאנו בזה פלוגתא, שרשב"ם פירש "שרואים בביתך דרך פתח הבית, ורוכבי סוסים וגמלים רואים בתוך חלונותיו". ומבואר שמדבר במציאות של זמננו שהחלון היה גבוה מראיית בני אדם, אך בכל זאת הרוכבים על בע"ח היו יכולים להשקיף דרכו לבית פנימה, והרא"ש (פרק ג סי' עו) הסכים לו וכתב דעכ"פ בעליות לא חזו בני רה"ר, והיינו שבקומות העליונות גם רוכבי סוסים וגמלים אינם רואים, וממילא אסור לפתוח כנגדם חלון. אבל הרמב"ן שם פליג על עיקר דברי הרשב"ם וסבר שדוקא חלונות הסמוכים לקרקע שרואים בעדם האנשים שעוברים ברחוב נחשב שבלא"ה צריך להישמר, משא"כ מה שהרוכבים רואים בעד החלונות הגבוהים יותר אין זה מפקיע את הפרטיות של בעל הבית וממילא אסור לשכנגדו לפתוח שם חלון שאז הלה בעי לאצטנועי מיניה, עיי"ש.

ולפי האמור יוצא לכאורה סברת היתר בפתיחת חלונות לכיוון חזית הרחוב אף שמהעבר השני יש בנין עם חלונות, מכיון שבלאו הכי צריכים להישמר בעוברים ושבים ברחוב ואין כאן היזק ראייה. אלא שאין כאן היתר לקומות הגבוהות יותר, שאי אפשר להסתכל לתוך החלונות מרשות הרבים ונמצא שהחלונות שממול גורמות היזק ראייה. וגם אין היתר לחלונות שבצדדים ובעורף דהיינו שאינם פונים לרשות הרבים, דבכה"ג אם פותח בבנין שממול חלון הרי מזיק את בעלי הדירה שיש להם חלונות מולו וקדמו לו. אך צריך עיון דאפשר שהבנין עצמו נחשב כמו רשות הרבים, הן מצד שאכן יש שם אנשים רבים (וידוע מה שדנו בזה לגבי נר חנוכה אי חשיב "רשות הרבים" או "הרבה יחידים") והן מצד שלמעשה צריך להצטנע מהם. אלא שנראה שעל פי רוב בפתיחת חלון כנגד חלון יש תוספת היזק ואין היתר במה שקודם לכן היה קצת היזק, ולפי זה נצטרך לומר שהגמרא סתמה הדין גבי רשות הרבים ששם עין העוברים ושבים שלטה לגמרי בבית ולהכי הותרה הרצועה משא"כ בבנין שממול וכדו'. ובר מן דין,

נראה לחלק שברה"ר בשעות היום שיש אור אין רואים היטב מה קורה בבית החשוק, משא"כ מהחלון שממול שהנמצא שם ג"כ נמצא בחושך יכול הוא לראות מה קורה בחושך שכנגדו, וממילא מתווסף כאן היזק ראייה משמעותי, ודו"ק וצ"ע.

וראיתי שכבר דנו בסברות אלו, ראה בעמק המשפט (ח"ג סי' יא עמ' סז) שדן להיתר בבניית בנין עם חלונות הצופים לחלונות הבנין השכן, היכא שיש כבר בניינים סמוכים לבנין הקיים ורואים לתוך חלונות הדירות. אמנם באופן שאין עדיין בניינים בגוים בסמיכות לבנין או שמהבנינים הקיימים אין רואים לתוך החדרים או שרואים חדרים מועטים וכדו' וכעת יוכלו לראות יותר חדרים, הרי וודאי שמעיקר הדין יכולים לעכב. וזה לשון חו"ש (שם עמ' סז), לבנות בנין כהיום ופותח חלונות מול חלונות של חבירו, יש לדון קולא, דאיתא דאם רה"ר מפסיק אין שייך איסור זה, שיאמר לו בלא"ה כל מי שירצה יכול לעבור ברה"ר ולראות, אע"פ דדין זה מייירי ברה"ר, מ"מ כשבנוי מכל הצדדים ומהרבה בתים מכל הסביבה אפשר לראות בחלוננו, י"ל דשייך נמי הך טענה שבלא"ה אינו יכול לעשות תשמיש צנוע. אמנם זה ודאי שאם יוצא כאן איזה מצב שניזוק יותר, הוי מענה. ועיי"ש עוד שכתב שזה ודאי שלכתחילה היה צריך לתכנן הבניה באופן שחלון אחד יהיה מרוחק כולו משהו מכנגד חלון חבירו.

נמצא א"כ שהגם שעל אופנים מסוימים מצאנו טעם היתר לפתיחת חלונות, מכל מקום עדיין לרוב המקרים אין לנו הסבר המניח את הדעת בהיתר הדבר. ואכן הרחיב בזה שם בעמק המשפט, ופלפל למצוא צד היתר בחילוק שבזמננו אין החלון מיועד להבטה כנגדו אלא להכניס אור פנימה. ואמנם נרגש שאין בזה כדי ישוב, ולכן כתב (שם עמ' עא) שתרבות המגורים ומצוקת הדיור בזמננו גרמה לכך שבונים בנייני מגורים סמוכים זה לזה עם חלונות הפתוחים זה מול זה, והרי זה בגדר ההכרח לא יגונה, ובפרט שכל מי שקונה דירה יודע שזה המצב ועל דעת כן בא לגור. וכל זה אינו שווה לי, אלא נראה כמו שהוסיף שם, שהיום בכל חלון מותקן תריס המגן מפני פורענות היזק ראייה, ויש מקומות שיש להם וילונות, וכל כהאי גוונא לא נחשב פתיחת חלון כנגד חלון (וכעין משנ"ת גבי פתח שכיון שדרך הדלת להיות סגורה ל"ח פתח כנגד פתח). והמתבונן יבחין שבירושלים במקומות ההרריים והמרווחים התריס מותקן על גלגל שעל פי רוב מגלגלים עליו את התריס והחלון פתוח לרווחה, כיון שאין כמעט היזק ראייה מהשכנים, משא"כ בבני-ברק ובמקומות השטוחים והצפופים יש דלות שמורכבים בעם תריסים שאפשר לנטותם מעלה ומטה באופן שתמיד הם במקומם ורק שלפעמים יוצרים מצב לכניסת אור מבעד לחרכים, והכל לפני הענין.

ואמנם למעשה יש נפקא מינה גדולה בין הטעמים, וכפי שמבואר שם בעמק המשפט (בסוף הסימן), באופן שאחד רוצה להוסיף תוספת בנייה לדירתו ומחמתה יתווסף היזק ראייה לשכן, שבזה אין את הטעם שכן היא צורת הדיורים אלא זו גחמה פרטית של אותו דייר ואין בה תועלת לכללות תרבות הדיור של זמננו, עיי"ש שהעלה שבעיקרון יכול השכן לתבוע אותו על כך ולמנוע תוספת בנייה זו. אכן אי נימא שעיקר סברת הקולא נשענת על מה שיש תריסים לחלון, אם כן גם בתוספת בנייה חדשה שייכא הך סברא. ועוד יש לפלפל בזה לגבי תוספת מרפסת, ואכמ"ל. שוב ראיתי לגרי"ץ זילברשטיין (בשו"ת שבסוף ספר 'עלינו לשבח' ויקרא תשובה מט) בשם חמיו מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א שנקט בפשיטות שהדין של פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון קיים גם היום, וכל היכא שאין שכנו יכול להימלט מהיזק ראייה חייב הלה לסתור בניינו. ולהאמור אי"ז פשוט, וצ"ע ותן לחכם ויחכם עוד.